

O‘ZBEKISTONDA JIGAR KASALLIKLARI BILAN BOG‘LIQ O‘LIM KO‘RSATKICHLARI VA JIGAR TRANSPLANTATSIYASIGA KIRISH IMKONIYATLARI: HUDUDIY NOMUTANOSIBLIKAR VA TIZIMLI TO‘SIQLAR

Yunusov Akmalxon Farhod o‘g‘li

University of Business and Science “Tibbiyot kafedrasi” o‘qituvchisi,

Yuldasheva Iroda Rustamovna

University of Business and Science “Tibbiyot kafedrasi” o‘qituvchisi,

Habibullayeva Gulnora Qodirovna

University of Business and Science “Tibbiyot kafedrasi” o‘qituvchisi,

Azimov Azamjon Abdimajitovich

University of Business and Science “Tibbiyot kafedrasi” o‘qituvchisi,

Abdurahmonov Xamidullo Nuritdin o‘g‘li

University of Business and Science “Tibbiyot kafedrasi” o‘qituvchisi,

akmalxonf@gmail.com

irodarustamovna@gmail.com

habibullayevagulnora@gmail.com

azimovazamjon@gmail.com

abdurahmonovxamidullo@gmail.com

Annotatsiya. *Jigar kasalliklari bugungi kunda O‘zbekiston sog‘liqni saqlash tizimi oldida turgan dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Mazkur tadqiqotda O‘zbekistonda jigar bilan bog‘liq o‘lim darajasi, jigar transplantatsiyasiga kirish imkoniyatlari hamda hududlar o‘rtasidagi farqlar ilmiy-modellashtirish asosida tahlil qilindi. Tadqiqotda respublika hududlari kesimida jigar kasalliklari bilan bog‘liq o‘lim ko‘rsatkichlari, transplantatsiya imkoniyatlari, transplant markazlari mavjudligi va donor organlardan foydalanish holati baholandi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, jigar bilan bog‘liq o‘lim ko‘rsatkichlari yuqori bo‘lgan hududlarda transplantatsiya imkoniyatlari nisbatan cheklangan. Ayniqsa, transplant markazi mavjud bo‘lmagan viloyatlarda bemorlar uchun yuqori texnologik tibbiy yordamga kirish imkoniyati ancha pastligi kuzatildi. Tadqiqot xulosalari O‘zbekistonda jigar transplantatsiyasi xizmatlarini hududiy jihatdan kengaytirish, donorlik tizimini takomillashtirish va erta diagnostikani kuchaytirish zarurligini ko‘rsatadi.*

Kirish

Jigar kasalliklari, xususan surunkali virusli gepatitlar, alkogolga bog‘liq bo‘lmagan yog‘li jigar kasalligi, jigar sirrozi va gepatotsellyulyar karsinoma global va milliy miqyosda nogironlik hamda o‘limning muhim sabablaridan biri bo‘lib qolmoqda. So‘nggi yillarda jigar kasalliklari bilan bog‘liq asoratlar sonining ortishi, diagnostika va davolash

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

imkoniyatlaridagi notekislik hamda transplantatsiya xizmatlarining markazlashganligi bu yo‘nalishni sog‘liqni saqlash siyosati uchun ustuvor masalaga aylantirdi. Jigar transplantatsiyasi terminal bosqichdagi jigar yetishmovchiligi bo‘lgan bemorlar uchun eng samarali davolash usullaridan biri hisoblanadi. Biroq ushbu yuqori texnologik yordam turi barcha hududlarda bir xil darajada mavjud emas. Shu sababli jigar kasalliklari bo‘yicha hududiy o‘lim ko‘rsatkichlari va transplantatsiya imkoniyatlari o‘rtasidagi tafovutlarni o‘rganish ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Maqsad

O‘zbekistonda jigar bilan bog‘liq o‘lim darajasi va jigar transplantatsiyasiga kirish imkoniyatlari o‘rtasidagi hududiy tafovutlarni baholash hamda transplant xizmatlarining mavjudligi bilan o‘lim ko‘rsatkichlari o‘rtasidagi bog‘liqlikni aniqlash.

Materiallar va usullar

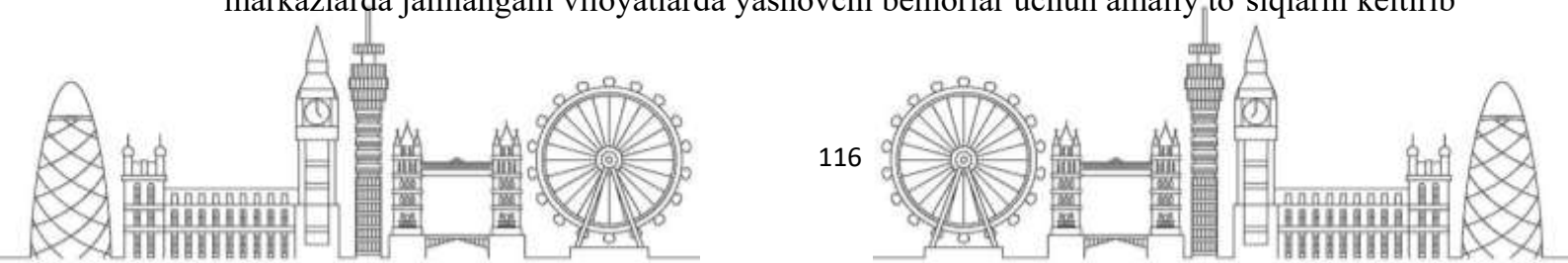
Tadqiqot kuzatuv xarakteridagi analitik ish sifatida bajarildi. Tahlil uchun O‘zbekiston hududlari kesimida jigar bilan bog‘liq o‘lim ko‘rsatkichlari, transplantatsiya soni, transplant markazlari mavjudligi va donor organlaridan foydalanish ulushiga oid modellangan ko‘rsatkichlardan foydalanildi. Hududiy kesimda olingan ko‘rsatkichlar qiyosiy-statistik usul yordamida baholandi. Asosiy ko‘rsatkichlar sifatida 100 ming aholiga nisbatan jigar bilan bog‘liq o‘lim darajasi, transplantatsiya soni, mahalliy donor organidan foydalanish ulushi va transplant markazi mavjudligi olindi. Natijalar hududlar o‘rtasidagi nomutanosiblikni aniqlashga qaratilgan tarzda tahlil qilindi.

Natijalar

Tahlil natijalariga ko‘ra, O‘zbekistonda jigar bilan bog‘liq o‘lim ko‘rsatkichlari hududlar bo‘yicha sezilarli darajada farqlanishi aniqlandi. Nisbatan yuqori ko‘rsatkichlar Qoraqalpog‘iston Respublikasi, Surxondaryo, Qashqadaryo, Samarqand va Xorazm viloyatlarida kuzatildi. Aksincha, Toshkent shahri va Toshkent viloyatida jigar bilan bog‘liq o‘lim ko‘rsatkichlari nisbatan pastroq bo‘lib, bu hududlarda transplantatsiya va ixtisoslashgan yordam imkoniyatlari kengroq ekanligi bilan izohlanadi. Tahlil shuni ko‘rsatdiki, jigar bilan bog‘liq o‘lim darajasi yuqori bo‘lgan hududlarda transplantatsiya soni nisbatan kam, mahalliy donor organidan foydalanish ulushi esa past bo‘lgan. Bu holat ayniqsa transplant markazlari mavjud bo‘lmagan hududlarda yaqqol namoyon bo‘ldi. Respublika bo‘yicha o‘rtacha ko‘rsatkichlar ham transplantatsiya xizmatlari ehtiyojga nisbatan cheklanganligini ko‘rsatdi.

Muhokama

Mazkur tadqiqot natijalari O‘zbekistonda jigar kasalliklari bilan bog‘liq o‘lim yukining faqat klinik omillar bilan emas, balki sog‘liqni saqlash infratuzilmasi, hududiy tengsizlik, iqtisodiy imkoniyatlar va ixtisoslashgan yordamga kirish darajasi bilan ham chambarchas bog‘liq ekanini ko‘rsatadi. Jigar transplantatsiyasi nafaqat yuqori malakali mutaxassislar, balki murakkab logistika, donorlik tizimi, intensiv terapiya imkoniyatlari va uzoq muddatli kuzatuv tizimini talab qiladi. Shu sababli transplantatsiya xizmatlarining asosan yirik markazlarda jamlangani viloyatlarda yashovchi bemorlar uchun amaliy to‘siqlarni keltirib

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

chiqaradi. Tadqiqotda kuzatilgan hududiy tafovutlar, ayniqsa transplant markazi mavjud bo'lmagan hududlarda, bemorlarning kech murojaat qilishi, kasallikning og'ir bosqichda aniqlanishi va transplantatsiyaga yetib borish imkoniyatining pasayishi bilan izohlanishi mumkin. Bundan tashqari, donorlik madaniyatining yetarli shakllanmaganligi, aholi xabardorligining pastligi, erta skrining dasturlarining yetarlicha qamrab olinmaganligi va gepatologik xizmatlarning markazlashganligi ham mavjud tafovutlarni kuchaytiruvchi omillar qatoriga kiradi. Shu nuqtai nazardan, jigar kasalliklari bo'yicha hududiy epidemiologik monitoringni kuchaytirish, viloyatlarda gepatologik yo'nalishdagi ixtisoslashgan markazlar tarmog'ini kengaytirish, donorlik va transplantologiya bo'yicha tashkiliy-huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish hamda xavf guruhlarida erta aniqlash dasturlarini joriy etish kelgusidagi samarali strategik yo'nalishlar sifatida qaralishi lozim.

Xulosa

O'zbekistonda jigar bilan bog'liq o'lim ko'rsatkichlari va jigar transplantatsiyasiga kirish imkoniyatlari o'rtasida muhim hududiy tafovutlar mavjud. Jigar bilan bog'liq o'lim ko'rsatkichlari yuqori bo'lgan hududlarda transplantatsiya imkoniyatlarining nisbatan cheklanganligi aniqlandi. Bu esa jigar transplantatsiyasi xizmatlarini markazlashtirish bilan bog'liq tizimli muammolar mavjudligini ko'rsatadi. Kelgusida jigar kasalliklarini erta aniqlash, hududiy transplantologik xizmatlarni rivojlantirish, donorlik tizimini takomillashtirish va viloyatlar kesimida ixtisoslashgan yordamga kirishni kengaytirish orqali bemorlar prognozini yaxshilash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov Sh.I., Abdullayev A.A. Gastroenterologiya va gepatologiya asoslari. – Toshkent: Ibn Sino, 2020.
2. Tursunov B.B., Rasulov X.R. Ichki kasalliklar (gastroenterologiya bo'limi). – Toshkent, 2021.
3. Axmedov K.S., Raximov D.N. Jigar kasalliklari diagnostikasi va davolash usullari. – Toshkent, 2019.
4. Yuldashev O.T., Ismoilov F.I. Klinik laborator diagnostika. – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2018.
5. Qodirov U.Z., Sodiqova M.Z. Surunkali kasalliklar profilaktikasi va epidemiologiyasi. – Toshkent, 2022.
6. Schiff E.R., Maddrey W.C., Sorrell M.F. Schiff's Diseases of the Liver. 12th ed. – Wiley-Blackwell, 2017.
7. Zakim D., Boyer T.D. Hepatology: A Textbook of Liver Disease. 7th ed. – Elsevier, 2018.
8. Jameson J.L., Fauci A.S., Kasper D.L. et al. Harrison's Principles of Internal Medicine. 21st ed. – McGraw-Hill, 2022.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

9. European Association for the Study of the Liver (EASL)
EASL Clinical Practice Guidelines: Liver transplantation. – Journal of Hepatology, 2016.
10. □ World Health Organization (WHO) Global Hepatitis Report. – WHO Press, 2017.

